

31. ULPIANUS, lib. 2, de omnibus Tribunalibus.

Si crediteores heredem suspectum putent, satisfactionem exigere possunt pro suo debito reddendo; cuius rei gratia cognoscere pretorem oportet: nec statim eum satisfactionis necessitati subjicere debet: nisi causa cognita constituerit propisci debere his qui suspectum eum postulaverunt. — § 1. Sed suspectus heres non sisdem modis, quibus suspectus tutor aestimatur: si quidem tutorem non³⁷ facultas, sed fraudulenta in rebus popularibus, sed callida conversatio suspectum commendet; heredem vero sole facultates. — § 2. Plane in recenti adite hereditatis audiendi erunt, qui suspectum postulant: ceterum si probent passi eum in hereditate morari, nec quicquam possint objicere criminis, quasi dolose versato eo, non debet post multum temporis ad hanc necessitatem compelli. — § 3. Quod si quasi suspectus satisdare jussus, decreto pratoris non obtemperaverit, luna bona hereditatis possidere, venunque dari ex Edicto suo permittere jubebit. — § 4. Plane si doceatur nihil ex bonis alienasse, nec sit quod ei justa praepter paupertatem objiciatur: contentus esse prator debet, ut habeat eum nihil minuere. — § 5. Quod si nec inopia laborantem eum creditores ostendere poterint, injuriarum³⁸ actione ei tenebantur.

32. PAULUS, libro sing. Regularum.

Privilegia non ex tempore aestimantur, sed ex causa; et si ejusdem tituli fuerunt, concurrent, licet diversitas temporis in his fuerint.

33. ULPIANUS, lib. 3 Regularum.

Si pupillus ex contractu suo non defundatur, ideoque bona eius creditores possidente coperint: diminutio ex his bonis fieri debet, vescendi³⁹ pupilli causa. — § 1. Defendere debitorem sicut antequam bona ejus possiderentur, licet ita post bonorum quoque possessionem ejus, sive ipsi sui⁴⁰, sive alius defensionem ejus suscipiat, debet satisdare: ut satisfactione interposita judicium accipiat, et a possessione discedatur.

34. MARCIANUS, lib. 5 Regularum.

Quod quis navis⁴¹ fabricande, [vel emende, vel armenda], vel instruenda causa, vel quoquo modo crediderit, vel ob navem venditam petat, habet privilegium post fiscum⁴².

35. Idem, libro singul., ad Formulam hypothecariam.

Eum qui in possessionem missus sit ejus, qui reipublica causa absuit, si apparuerit eum dolo malo reipublica causa abesse: jure in possessione esse placet, donec⁴³ solidum solvatur. Eum autem qui rerum ejus qui sine dolo malo reipublica causa absuit, in possessionem missus sit, pignus non contrahere, et ideo discedere oportere de possessione.

36. ULPIANUS, lib. 43, ad Sabinum.

Eum qui circa columnas⁴⁴ se occultet, ut creditorem evitet, latitare placet. Nam et eum qui recedit, hoc est, [ut] subterfugit, ne secum aliqua actio moveatur, latitare placet. Tam et qui urbe profugit, utique fraudandi causa: ne [enim] interest, quod attinet ad latitudinem, utrum⁴⁵ quis profugerit, an vero Roma agens copiam sui non facit.

37. PAPINIANUS, lib. 40 Responsorum.

Antiochenium Coele-Syriae levitati, quod lege sua privilegium in bonis defuncti debitorum accepit, ius persequendi pignoris durare constituit.

38. PAULUS, lib. 1 Sententiarum.

Bonis venditis excipiuntur concubinae et liberi naturales⁴⁶. — § 1. Respublica creditrix omnibus chirographariis creditoribus praefertur.

39. Idem, lib. 5 Sententiarum.

Pupillus si non defundatur, in possessione creditoribus constitutus: minoribus ex his usque ad pubertatem alimenta⁴⁷ praestanda sunt. — § 4. Ejus qui ab hostibus⁴⁸ captus est, bona venire non possunt, quamdiu revertatur.

TIT. VI.

DE SEPARATIONIBUS⁴⁹.

4. ULPIANUS, lib. 64, ad Edictum.

Sciendum est, separationem solere impetrari decreto pratoris⁵⁰. — § 1. Solet autem separatio permitti creditoribus ex his⁵¹ causis; ut puta

⁵⁷ L. 8, supr. de suspect. — ⁵⁸ L. 5, in fin. supr. qui causi. cog.; L. 19, infra de injur. — ⁵⁹ L. ult. 1, pr. inf. h. t. — ⁶⁰ L. 63, supr. de judic. — ⁶¹ L. 26, supr. h. t. — ⁶² Excip. L. 17, infra de re fisci. — ⁶³ L. 1, § 2, 1, supr. de pignorib. — ⁶⁴ L. 7, § 15, supr. quib. ex causa in pos. — ⁶⁵ d. L. 7, § 15. — ⁶⁶ Fac. L. 8, supr. de pignorib. — ⁶⁷ L. 53, in pr. supr. h. t. — ⁶⁸ L. 6, § ult. supr. quib. ex causa in pos.

debitorem quis Seium habuit, hic decessit, heres ei extitit Titius; hic non est⁴ solvendo, patitur bonorum venditionem: crediteores Seii dicunt bona Seii sufficere sibi, crediteores Titii contentos esse debere bonis Titii, et sic quasi duorum fieri bonorum venditionem; fieri enim potest, ut Seius quidem solvendo fuerit, potueritque [satis] creditoribus suis, vel ita semel et si non in assem, in aliquid tamen satisfacere, admissis autem commixtisque creditoribus Titii, minus sint consecuturi, quia ille non est solvendo, aut minus consequuntur, quia plures sunt: hic est igitur æquisum, crediteores Seii desiderantes separationem audiri, impetrare que a pratore, ut separatum quantum cujusque creditoribus præstetur. — § 2. Ex contrario autem crediteores Titii non impetrabunt separationem; nam licet⁵ alii adjicendo sibi creditorem, creditoris sui facere deteriorum conditionem. At qui [igitur] adiit hereditatem debitoris mei, non faciet meam deteriorum conditionem audeundo: qua licet mihi separationem impetrare: suos vero crediteores oneravit, dum adiit hereditatem quia solvendo non est: nec potuerit crediteores ejus separationem impetrare. — § 3. Sciendum est autem, etiamsi obligata res esse proponatur ab herede jure pignoris vel hypothecæ, attamen si hereditaria fuit, jure separationis hypothecario creditori potiorem esse eum, qui separationem impetravit: et ita Severus et Antoninus rescripsierunt. — § 4. Sed etiam adversus fiscum et municipes impetraretur separatio.

§ 5. Quesitus est an interdum etiam heredis crediteores possunt separationem impetrare, si forte illi in fraudem ipsorum adierit hereditatem? Sed nullum remedium est proditum: sibi enim imputent qui cum tali contraxerunt: nisi si extra ordinem putamus prætorum adversus calliditatem ejus subvenire, qui talem fraudem commentus est; quod non facile admittimus est. — § 6. Sed si quis suspectam hereditatem dicens, compulsum fuerit adire et restituere hereditatem, deinde non sit qui restituat, ex quibus causis solet hoc evenire: et ipsi quidem desiderant succurriri sibi adversus crediteores hereditarios, subvenientem: hoc et D. Pius rescripsit, ut perinde testatoris bona venirent, atque si adita hereditas non fuisset. Creditoribus quoque hujusmodi heredes desiderantibus, hoc idem prestandum puto, licet ipse non desideravit: ut quasi separatio quædam prestat. — § 7. Item videamus, si quis heres parenti extiterit, cum esset impubes, deinde intra pubertatem decesserit, et substituti bona veneant, qui impuberis hereditatem adiit: at patris crediteores possint separationem impetrare? Et puto posse: hoc amplius puto, etiam impuberis crediteores posse separationem adversus crediteores [heredis] ejus impetrare. — § 8. Secundum hac videamus, si Primus Secundum heredem scripsiterit, Secundus Tertium, et Tertiis bona veneant: qui crediteores possint separationem impetrare? Et puto, si quidem Primi crediteores petant, utique audiendos, et adversus Secundi, et adversus Tertiis crediteores: si vero Secundi crediteores petant, adversus Tertiis utique eos impetrare posse, adversus Primi autem non posse. In summa, Primi quidem crediteores adversus omnes impetrare possunt separationem, Secundi crediteores adversus Primi non possunt, adversus Tertiis possunt. — § 9. Si filii familiæ bona veneant, qui castrense peculium habet: an separatione fiat inter castrenses crediteores ceteros videamus? Similiter ergo admittentur, dummodo si qui cum eo contraxerunt, antequam militaret, fortasse debeat separari; quod puto probandum: ergo qui ante contraxerunt, si bona castrensa distrahantur, non possunt venire cum castrensis creditoribus. Item si quid in rem patris versus est, forte poterit et creditori contradici, ne castrense peculium inquietet, cum possit potius cum patre experiri. — § 10. Illud sciendum est, eos demum crediteores posse impetrare separationem, qui non novandi animo ab herede stipulati sunt; ceterum si eum hoc animo secuti sunt, amiserunt separationis communem: quippe cum secuti sunt nomen heredis, nec possunt iam se ab eo separare, qui quadammodo eum elegerunt⁶. Sed et si usuras ab eo ea mente, quasi eum eligendo exegerunt: idem erit probandum.

§ 11. Item queritur, si satis accepertur ab eo, an impetrant separationem? Et non puto: hi enim secuti sunt eum forte quem movebit. Quid ergo, si satis non idoneum accepertur? Et sibi imputent⁷ cur minus idones fidejussiones accipiebant. — § 12. Præterea sciendum est, postea quam bona hereditaria bonis hereditis mixta sunt, non posse impetrari separationem: confusis enim bonis et unitis, separatione impetrari non poterit. Quid ergo, si prædia extens, vel mancipia, vel pecora, vel aliud quod separari potest? Hic utique poterit impetrari separatio; nec ferendus est qui causatur bona contributa, cum prædia contribui non possint: nisi ita conjuncte possessiones [sint] et permixtae propriæ, ut impossibilem separationem efficerint; quod quidem perraro contingere potest. — § 13.

Quod dicitur, post multum temporis separationem impetrari non posse, ita erit accipendum, ut ultra quinquennium post additionem numerandum separatio non postuletur. — § 14. De his autem omnibus an admittenda separatio sit, necne: prætoris⁸ erit vel præsidis notio, nullius alterius; hoc est, ejus, qui separationem indulturn est. — § 15. Si quis pignus ab herede accepit, non est ei concedenda separatio, quasi eum secuti sit: neque enim ferendus est qui qualiter aliquid, eligentis tamemente⁹, hereditis personam secutus est. — § 16. Quæsumus est, si forte sint plures crediteores, quidam secuti heredem, quidam non secuti; et hi qui heredem secuti non sunt, impetraverint separationem: an eos secum admittant, qui secuti sunt? Et puto, nihil ei prodesse: hos enim cum creditoribus hereditis numerandos. — § 17. Item sciendum est vulgo placere, crediteores quidem hereditis, si quid superfluerit¹⁰ ex bonis testatoris, posse habere in suum debitum: crediteores vero testatoris ex bonis hereditis nihil¹¹. Cujus rei ratio illa est: quod qui impetravit separationem, sibi debet imputare¹² suam facilitatem, si cum essent bona idonea hereditis, illi maluerint bona potius defuncti sibi separari: hereditis autem creditoribus hoc impetrari non possit. At si crediteores defuncti desiderant, ut etiam in bonis hereditis substituantur, non sunt audiendi: separationem enim quam ipsi petierunt, eos ab istis bonis separavit. Si tamen temere separationem petierunt crediteores defuncti, impetrare veniam possunt, justissima scilicet ignorantiæ causa allegata. — § 18. Ita sciendum est, necessarium heredem servum cum libertate institutum impetrare posse separationem: scilicet ut si non attigerit bona patroni, in ea causa sit, ut ei, quicquid postea acquisierit, separetur, sed et si quid ei a testatore debetur.

2. PAPINIANUS, lib. 23 Quæstionum.

Ab herede vendita hereditate, separatio frustra desiderabitur: utique si nulla fraudis incurrat suspicio. Nam que bona fide medio tempore per heredem gesta sunt, rata conservari solent.

3. Idem, lib. 27 Quæstionum.

De curatore constituendo hoc jure utimur, ut prætor audeatur, isque curatore curatoresque constitutæ ex consensu majoris¹² partis creditorum: vel preses provincie, si bona distrahenda in provincia sunt. — § 1. Quæque per eum eosque qui ita creatus creative essent, acta, facta, gestaque sunt, rata habebuntur. Eisque actiones¹³, et in eos, utiles competit. Et si quem curatores mitterent ad agendum vel defendendum uti jus esset, nec ab eo sat, neque de rato, neque judicatum solvi, nomine ejus, cuius bona veneant, exigetur, sed nomine ipsius curatoris qui eum misit. — § 2. Si plures autem constituantur curatores, Celsus aut in solidum eos et agere¹⁴ et conveniri, non pro portionibus. Quod si per regiones fuerint constituti curatores, unus forte rei Italicae, alius in provincia, puto regiones eos suas conservare¹⁵ debere. — § 3. Quæritur, an invitus curator fieri potest? Et Cassius scribit, neminem invium¹⁶ cogendum fieri bonorum curarem: quod verius est; voluntarius itaque querendus est: nisi et magno necessitate et imperatoris arbitrio hoc procedat, ut et invitus crearetur. — § 4. Nec omnimodo creditorem esse oportet eum qui curator constitutus: sed possunt et non creditores. — § 5. Si tres curatores fuerint, et unus ex his nihil attigerit, an in eum qui nihil teget, actio danda est? Et Cassius existimat modum actori non debere constituiri, posseque eum cum quo vult experiri: puto Cassius sententiam veriorem; spectandum enim quid redactum est, non quid ad curatorem unum pervenerit; et ita utimur, nisi invitus factus est: nam si ita est, dicendum, non eum convenienter.

5. CELSIUS, lib. 24 Digestorum.

Si plures ejusdem bonorum curatores facti sunt, in quem corum vult actor, in solidum ei datur actio¹⁸, tanquam quis eorum in solidum agere.

4. PAPIRIUS JUSTUS, lib. 1, de Constitutionibus.
Imperatores Antoninus et Verus Augusti rescripsierunt: bonis, per curatorem¹⁹ ex senatusconsulto distractis, nullam actionem²⁰ ex ante gesto fraudatori competere.

5. JULIANUS, lib. 47 Digestorum.
Si debitor foro cesserit, et crediteores privato consilio coierint, et elegerint unum per quem bona distrahantur, et portio ipsis, quæ ex redacto fieret, solveretur, mox²¹ exstiterit alius qui se creditorem dicat: nullam quidem actionem adversus curatorem habebit, sed bona debitoris una

⁸ In pr. supr. hic; L. 2, C. de bon. auctor. judic. — ⁹ L. ult. infr. h. t.; d. L. 2. — ¹⁰ L. 3, 3, infr. h. t. — ¹¹ L. 5, infr. h. t. — ¹² d. L. 5, fin. supr. de admin. et peric. tit. — ¹³ L. 4, C. de bon. auctor. judic. — ¹⁴ L. 1, L. 2, C. commun. de legat. § 2, vers. nostro. Iust. de legat. — ¹⁵ L. 1, L. 2, C. commun. de legat. § 2, vers. nostro. Iust. de legat. — ¹⁶ L. 1, L. 2, C. commun. de legat. § 2, vers. nostro. Iust. de legat. — ¹⁷ L. 1, L. 2, C. commun. de legat. § 2, vers. nostro. Iust. de legat. — ¹⁸ L. 1, L. 2, C. commun. de legat. § 2, vers. nostro. Iust. de legat. — ¹⁹ L. 1, L. 2, C. commun. de legat. § 2, vers. nostro. Iust. de legat. — ²⁰ L. 1, L. 2, C. commun. de legat. § 2, vers. nostro. Iust. de legat.

cum curatore vendere poterit, ita ut quæ a curatore et a creditore ex bonis contrahantur, omnibus pro portione præstarentur.

TIT. VIII.

QUE IN FRAUDEM CREDITORUM FACTA SUNT, UT RESTITUANTUR¹.

1. ULPIANUS, lib. 66, ad Edictum.

Ait prator, *Quæ fraudationis causa gesta² erunt, cum eo qui fraudem non ignoraverit, de his curatori bonorum, vel ei cui de ea re actionem dare oportebit, intra annum³, quo experiundi potestas fuerit, actionem dabo: idque etiam adversus ipsum, qui fraudem fecit, servabo.* — § 1. Necessario prator hoc edictum proposit: quo edicto consuluit creditoribus, revocando ea quæcumque in fraudem eorum alienata sunt. — § 2. Ait ergo prator, *Quæ fraudationis causa gesta erunt: hæc verba generalia sunt, et continent in se omnem omnino in fraudem factam vel alienationem, vel quemcumque contractum. Quodcumque igitur fraudis causa factum est, videtur his verbis revocari, qualecumque fuerit: nam late ista verba patent. Sive ergo rem alienavit, sive acceptatione⁴ vel pacto⁵ aliquem liberavit:*

2. *Idem*, lib. 73, ad Edictum.

Idem erit probandum. Et si pignora⁶ liberet, vel quem alium in fraudem creditorum prapont¹⁰;

3. *Idem*, lib. 66, ad Edictum.

Vel ei præbuit exceptionem; sive se¹¹ obligavit fraudandorum creditorum causa, sive numeravit¹² pecuniam, vel quocumque aliud fecit in fraudem creditorum: palam est edictum locum habere. — § 1. Gestæ fraudationis causa accipere debemus, non solum ea quæ contrahens gesserit aliquis, verum etiam si forte data opera ad judicium non adiut, vel item¹³ mori patiatur, vel a debitore non petit ut tempore¹⁴ libertetur, aut usumfructum, vel servitutem¹⁵ amittit. — § 2. Et qui aliud fecit, ut desinat habere quod habet, ad hoc edictum pertinet.

4. *PAULUS*, lib. 68, ad Edictum.

In fraudem facere videri etiam eum, qui¹⁶ non facit quod debet facere, intelligendum est: id est, si non utatur servitutibus¹⁷.

5. GAIUS, lib. 26, ad Edictum provinciale.

Sed etsi rem suam pro derelicto¹⁸ habuerit, ut quis eam suam faciat.

6. ULPIANUS, lib. 66, ad Edictum.

Quod autem, cum possit aliud querere, non id agit, ut adquirat, ad [hoc] edictum non¹⁹ pertinet²⁰: pertinet [enim] edictum ad deminutives patrimonium suum, non ad eos, qui id agunt, ne locupletentur. — § 1. Unde si quis ideo conditioni non paret, ne committatur stipulatio, in ea conditione est, ne faciat huic edicto locum. — § 2. Proinde, et qui repudiavit²¹ hereditatem, vel legitimam, vel testamentariam, non est in ea causa, ut huic edicto locum faciat: noluit enim adquirere, non suum [proprium] patrimonium diminuit. — § 3. Simili modo dicendum est, et si filium suum emancipavit, ut suo arbitrio aeat hereditatem, cessare hoc edictum. — § 4. Sed et illud probandum, si legatum repudiavit²², cessare edictum: quod Julianus quoque scribit. — § 5. Si servum suum hereditate institutum alienavit, ut jussi empator aeat: si quidem in venditione nulla frus est, sed in hereditate sit, cessat edictum: quia licuit ei etiam repudiare hereditatem; et si in ipsa servi alienatione frus est, revocabitur: quemadmodum si eum in fraudem manumisisset. — § 6. Apud Labeonem scriptum est, eum, qui suum²³ recipiat, nullam videri fraudem facere, hoc est, eum, qui quod sibi debetur, receperat; eum enim, quem præses invitum solvere cogat, impune non solvere, inquit esse: totum enim hoc edictum ad contractus pertinere, in quibus se prator non interponit; utpala²⁴ pignora, venditionesque. — § 7. Scindum, Julianum scribere, eoque jure nos uti, ut qui debitam²⁵ pecuniam recipit, antequam bona debitoris possideantur, quamvis sciens prudensque solvendo non esse recipiat, non timere hoc edictum: sibi

19. Vide tamen L. 1, 2 pen. supr. si quis omisca caus. testam. — 20. L. 28, in pr. inf. de verb. sign. L. 1 — 5. 2, inf. hic; L. 2 L. 5 et seqq. inf. h. t. — 4. L. 6, 2 8; L. 10, inf. eod.; L. 5. C. de revoc. his que in fraud. ered. — 5. d. L. 10, L. ult. C. de revoc. his, quo in fraud. ered. — 6. L. ult. in pr. inf. h. t. — 7. L. 10, 2 14, inf. eod. — 8. L. 17, inf. eod. — 9. L. 18, inf. eod. — 10. L. 12, 2 12; L. 17, in fin. inf. eod. — 11. L. 1, 2 18, 2 19, supr. si quis in fraud. patron. — 12. d. L. 1, 2 17; — 13. d. L. 1, 2 7. — 14. Arg. L. 28, in pr. inf. de verb. sign. — 15. d. L. 1, 2 21, in fin. L. 4, inf. h. t. — 16. L. 121, inf. de reg. jur. — 17. L. 5, 2 1, supr. h. t.; L. 25, in pr. inf. de verb. sign. — 18. L. 5, 2 1, supr. pro derelicto.

enim vigilavit²⁶. Qui vero post bona possessa debitum suum recepit, hunc in portionem vocandum, exequandumque ceteris creditoribus: neque enim debuit præripere ceteris post bona possessa, cum jam par conditio omnium creditorum facta esset.

§ 8. Hoc edictum eum coeret, qui sciens²⁷ eum in fraudem creditorum hoc facere, suscepit quod in fraudem creditorum siebat: quare si quid in fraudem creditorum factum sit, si²⁸ tamen is, qui cepit, ignoravit, cessare videntur verba dicti. — § 9. Præterea illud sciendum est: eum, qui consentientibus creditoribus aliquid a fraudatore vel emit, vel stipulatis est, vel quid aliud contraxit, non videri in fraudem creditorum fecisse: nemo enim videtur fraudare²⁹ eos, qui sciunt et consentiant. — § 10. Si quid cum pupillo gestum sit in fraudem creditorum: Labeo ait, omnimodo revocandum, si fraudati sint creditoris; quia pupilli ignorantia, quæ per ætatem contingit, non debet esse captiosa creditoribus, et ipsi lucrosa; eoque jure utimur. — § 11. Simili modo dicimus, et si cui donatum est, non esse querendum, an scient eo, cui donatum, gestum sit: sed hoc tantum, an fraudentur creditoris? nec videtur injuria affici: qui ignoravit: cum lucrum extorqueatur, non damnum infligatur. In hos tamen, qui ignorantes ab eo, qui solvendo non sit, libertatem accepunt, hactenus actio erit danda, quatenus³⁰ locupletiores facti sunt: ultra non. — § 12. Simili modo queritur, si servus ab eo, qui solvendo non sit, ignorante domino, ipse sciens rem acceptavit: an dominus teneretur? Et ait Labeo, hactenus eum teneri, ut restituat, quod ad se pervenit: aut duntaxat³¹ de peculio damnetur, vel si quid in rem eius versum est. Eadem in filiosfamilias probanda sunt. Sed si dominus scit, suo nomine convenietur. — § 13. Item si necessarius heres legata præsterit, deinde ejus bona venierint: Proculus ait, etiam si ignoraverint legatarii, tamen utiliter actionem dandam: quod nequam dubium est. — § 14. Hujus actionis annum computamus utiliter, quo experiundi potestas fuit, ex die³² facta renditionis.

7. PAULUS, lib. 62, ad Edictum.

Si debitor in fraudem creditorum minore pretio fundum scienti emptori vendiderit; deinde hi, quibus de revocando eo actio datur, eum petant: quiescit est, an premium restituere debent? Proculus existimat, omnimodo restituendum esse fundum, etiam³³ si premium non solvatur; et rescriptum est secundum Proculi sententiam.

8. VENULEIUS SATURNINUS, lib. 6 Interdictorum.

Ex his colligi potest, ne quidem portionem emptori reddicandam ex praetorio posse tamen dici, eam rem apud arbitrum ex causa animadverbandam: ut si nummi soluti in bonis existent, jubeat eos reddi: quia ea ratione nemo fraudetur.

9. PAULUS, lib. 62, ad Edictum.

[Is], qui a debitore, cuius bona possessa sunt, sciens rem emit, iterum ali bona fide ementi vendidit; quiescit est, an secundus emptor conveniri potest? Sed prior est Sabini sententia, bona fide emptorem non teneri: quia dolus ei duntaxat nocere³⁴ debeat, qui eum admisit; quemadmodum diximus non teneri eum, si ab ipso debitore ignorans emerit; et autem, qui dolo malo emit, bona fide autem ementi vendidit, in solidum premium rei, quod accepit, tenebitur.

10. ULPIANUS, lib. 73, ad Edictum.

Ait prator: *Quæ Lucius Titius fraudandæ causa, sciente te in bonis, quibus de [ea re] agitur, fecit: ea illis, si eo nomine, quo de agitur, actio ei ex editio meo competere, esse oportet, et si non plus quam annus est, cum de ea re, qua de agitur, experiundi potestas est: restitus; interdum causa cognita, et si scientia non sit, in factum actionem permittat.* — § 1. Ita demum revocatur, quod fraudandorum creditorum causa factum est, si eventum frus habuit, scilicet si hi creditores, quorum fraudandorum causa fecit, bona ipsius vendiderunt. Ceterum si illos dimisit, quorum fraudandorum causa fecit, et alios sortitus est: si quidem simpliciter dimissi prioribus, quos fraudare voluit, alios³⁵ postea sortitus est, cessat revocatio; si³⁶ autem horum pecunia, quos fraudare noluit, priores dimisit, quos fraudare voluit: Marcellus ait, revocatione locum fore; secundum hanc distinctionem, et ab imperatore Severo et Antonino rescriptum est: eoque jure utimur. — § 2. Quod ait prator scientie, sic accipimus, te conscienti et fraudem parti-

37. 2 4, inf. h. t. — 38. L. 17, C. de rei vind. L. 9, 2 1, vers. sed ei supr. de edendo; L. 7, 2 1, in fin. supr. de tribut. act. excip. L. 2, supr. quod falso tute. — 39. 2 1, supr. h. t. — 40. L. 2, in fin. supr. L. 17, in fin. inf. h. t. — 41. L. 6, 2 6, supr. L. 22, inf. eod. — 42. L. 1, in pr. supr. eod. — 43. L. 6, in fin. supr. L. ult. C. eod. — 44. L. 25, 2 4, inf. eod. — 45. L. 3, 2 4, inf. ne quid in loco pali. — 46. L. 14, inf. h. t. — 47. L. 45, in fin. 2 1, supr. quib. mod. pign.

ripante: non enim, si³⁷ simpliciter scio, illum creditorum habere, hoc sufficit ad contendendum, teneri eum in factum actione: sed si particeps fraudis est. — § 3. Si quis particeps quidem fraudis non fuit, verumtamen vendente debitore, testato conventus est a creditoribus, ne emeret: an in factum actione teneatur, si comparaverit? Et magis est, ut teneri debet: non enim caret³⁸ fraude, qui conventus testato perseverat. — § 4. Alias³⁹ autem qui sciit aliquem creditoris habere, si cum eo contrahat simpliciter sine fraudis conscientia: non videtur hac actione teneri. — § 5. Ait prator scientie, id est, eo, qui convenietur hac actione. Quid ergo, si forte tutor pupilli scit, ipsa pupilli ignoravit? videamus, an actioni locus sit, ut scientia tutoris noceat: idem et in curatore furiosi et adolescenti? Et putem haecen istis nocere conscientiam tutorum sive curatorum, quatenus quid ad eos pervenit. — § 6. Præterea sciendum est, posse querari, quod dicitur, in fraudem creditorum alienatum revocari posse: si idem sint creditoris; etsi unus creditor sit ex illis, qui fraudati sunt (sive solus tunc fuit, sive, cum ceteris satisfactum est, hic solus remansit), probandum esse, adhuc actione fore locum. — § 7. Illud certe sufficit, etsi unum scit creditorum fraudari, ceteros ignoravit: fore locum actioni.

11. VENULEIUS [SATURNINUS], lib. 6 Interdictorum. Cassius actionem introduxit in id quod ad heredem pervenit.

12. MARCELLUS, lib. 18 Digestorum.

Si pater filiosfamilias liberam peculi administrationem dederit, non videtur ei et hoc concessum, ut in fraudem creditorum alienaret: talem enim alienationem non habet. At si hoc quoque concessit filio pater, ut vel in fraudem creditorum facere possit: videbitur ipse⁴⁸ fecisse, et sufficientem probandum esse, ut etiam filius creditorum actionem et adversus eos, etiam patris sunt creditoris: cum ejus generis videlicet habeant actionem, ut his de peculio præstari necesse sit.

13. PAULUS, lib. 68, ad Edictum.

Ilud constat, eum, qui pignus tenet, hac actione non teneri: suo enim jure, et ut pignus, non rei servanda causa, possidet.

14. ULPIANUS, lib. 6 Disputationum.

Hac in factum actione non solum dominia⁴⁹ revocantur, verumtamen actiones restaurantur. Ea propter competit hæc actione et adversus eos, qui res non possident, ut restituant: et adversus eos, quibus actione competit, ut actione cedant. Proinde si interposuerit quis personam Titii, ut ei fraudator res tradat: actione mandati⁵⁰ cedere debet. Ergo et si fraudator pro filia sua detinet scientes⁵¹ fraudari credidores: filia tenetur, ut cedat actione de dote adversus maritum.

15. JULIANUS, lib. 49 Digestorum.

Si quis, cum habet Titium creditorem, et⁵² sciret se solvendo non esse, libertates dederit testamento; deinde dimisso Titio, postea Sempronium creditorem habere coepit, et eodem testamento manente decesserit: libertates data rate esse debent⁵³, etsi hereditas solvendo non sit; quia, libertates ut rescindantur, utrumque in corundem personam exigimus, et consilium, et eventum: et si quidem creditor, cuius fraudandi consilium initum erat, non fraudatur, adversus eum, qui fraudatur, consilium initum non est; libertates itaque rate sunt:

16. PAULUS, lib. 5 Responsorum Papiani.

Nisi priores pecunia posteriorum dimisi⁵⁴ probentur.

17. JULIANUS, lib. 49 Digestorum.

Omnis⁵⁵ debitores qui in fraudem creditorum liberantur, per hanc actionem revocantur in pristinam obligationem. — § 1. Lucius Titius, cum haberet creditoris, libertis suis, hisdemque filiis naturalibus universas res suas tradidit. Respondit, Quamvis non proponat consilium fraudandi habuisse, tamen qui creditores habere se cit, et universa bona sua alienavit, intelligentius est fraudandorum creditorum consilium habuisse: ideoque etsi filii ejus ignoraverint hanc mentem patris fuisse, hac actione tenentur. — § 2. Si vir uxori, cum creditores suo fraudandorum creditorum res tradidisset, quam statuto tempore reddere debuit: hac actione mulier tantum præstabit, quanti creditorum intererat, dote suo tempore reddi; nam prator⁵⁷ fraudem etiam in tempore fieri intelligit.

18. PAPINIANUS, lib. 26 Quæstionum.

[Et] si pignus⁵⁸ vir uxori vel oxoro viro remiserit: virior sententia est nullam fieri donationem existimantium. Quod sine dubio, si in fraudem creditorum fiat, actione utili revocabitur. Idemque est, et si quivis debitorum in fraudem creditorum pignus omiserit.

19. *Idem*, lib. 44 Responsorum.

Patrem, qui non expectata morte sua, fideicommissum hereditatis maternae filio soluto potestate restituit, omissa ratione Falcidæ, plenam s9 fidem ac debitam pietatem secutus exhibitionis, respondi, non credidores fraudasse.

20. CALLISTRATUS, lib. 2 Questionum.

Debitorem, qui ex senatusconsulo Trebelliano totam hereditatem restituit, placet non videri in fraude creditorum alienasse portionem, quam retinere potuisse, sed magis fideliter⁶⁰ facere.

21. SCEVOLA, lib. 4 Responsorum.

Debitor in fraudem creditoris cum vicino de finibus pignori dati fundi pactus est. Quasitus, an is, qui a creditore emit, de finibus agere possit? Respondit, secundum ea, qua proponerentur, non idcirco minus agere posse, quod debitor ignorantie creditore pactus esset.

22. *Idem*, lib. 5 Responsorum.

Cum in vetus⁶¹ creditum unus creditor pignora accepisset: quare, an in fraudem ceterorum creditorum factum nullius momenti esset? Respondit, creditorem non idcirco prohibendum a persecutione pignorum, quod in vetus creditum ut obligaretur, pactus esset: nisi id in fraudem ceterorum creditorum factum sit, et ea via juris occuratur, qua creditorum fraudes rescindi solent.

23. *Idem*, lib. 52 Digestorum.

Primo gradu scripti heredes, cum animadverterent, bona defuncti vix ad quartam partem æris alieni sufficere, famæ defuncti conservandæ gratia, ex consensu creditorum, auctoritate præsidii provinciæ, secundum constitutionem ea conditione adierant hereditatem, ut creditoribus duntaxat partem præstarent. Quasitus est, an manumissi testamento et libertates et alimenta consequi possint? Respondit, libertates quidem, si in fraudem creditorum data non essent, competere: legata vero, si solvendo hereditas non esset, non deberi.

24. *Idem*, lib. sing. Questionum publice tractatarum.

Popillus patri heres extitit, et uni creditorum solvit; mox abstinuit hereditate paterna; bona patris veneunt: an id, quod accepit creditor, revocandum sit, ne melioris conditionis sit, quam ceteri creditors? an distinguimus, per gratificationem acce, erit, an non? ut si per gratificationem⁶² tutorum, revocetur ad eandem portionem, quam ceteri creditors fuerint latrati; sin vero justè exegerit, ceteri creditors neglexerint exactiōnem, interea res deterior facta sit, vel mortalitate, vel subductis rebus mobilibus, vel rebus soli ad irritum perductis: id, quod accepit creditor, revocari nullo pacto potest: quoniam alii creditors sua negligētia expensum ferre debeant. Quid ergo, si cum in eo essent, ut bona debitorum mei venirent, solverit mihi pecuniam: an actione revocari ea possit a me? an distinguendum est, is obtulerit mihi, an ego illi extorserim invito? et si extorserim invito, revocetur? si non extorserim, non revocetur? Sed vigilavi, meliorem meam conditionem feci; *jus civile vigilantibus*⁶³ scriptum est: ideo [quaque] non revocatur id, quod percepit.

25. VENULEIUS, lib. 6 Interdictorum.

Si fraudator fidejussori sui scienti acceptum tulerit, si [et] reus non ignoraverit, uterque tenebitur: si minus, is, qui scierit. Si tamen ille, cui acceptum factum est, solvendo non sit: videndum est, an in reum, etiam si ignoraverit, actio danda sit? quia ex donatione capit. Contra si reo scienti acceptum latum sit, fidejussor quoque, si et ipse scierit, tenebitur: si vero ignoraverit, nunquid non æque actio in eum dari debeat, quoniam magis detrimentum non patitur, quam lucrum faciat? In dubius autem reis pro utriusque causa est. — § 1. Si a socio fraudator⁶⁴ sciens gener accepit, tenebitur hac actione: et si restituuerit eam, desinit dotem habere: nec quiequam emancipatæ, divortio facto, restitutum Labeo ait; quia haec actio rei restituendæ gratia, non peccatum nomine datur; ideoque absolvì solet reus, si restituuerit. Sed si prius quam creditors cum eo experientur, reddiderit filia dotem, judicio dotis nomine conventus: nihilominus eum hac actione teneri, Labeo ait: nec ullum regressum habiturum ad mulierem. Sin vero sine judice, videndum, an ulla repetitio competat ei? Quod si is ignoraverit, filia autem scierit: tenebitur filia. Si vero uterque scierit, uterque tenebitur. At si neuter scierit, quidam existimant, nihilominus in filiam dandam actionem; quia

59. L. 20, infr. h. t. — 60. L. 19, supr. ed. add. L. 6, supr. ed.: L. 1, C. ad leg. Falcid. — 61. L. 10, 2 13, supr. h. t. — 62. L. 6, 2 2, supr. de reb. auctor. judic. — 63. L. 6, 2 7, supr. h. t.; L. 16, supr. ex quib. caus. major.; L. 21, in pr. supr. de pecul.; L. 2, in pr. C. de annis except. — 64. L. 14, in fin. supr. h. t. — 65. L. 6, 2 3, supr. ed. — 66. d. L. 6, 2 7, 67. L. 10, 2 19, 2 20, supr. ed.; L. 53, 2 4, supr. de usur. — 68. L. 4, supr. h. t. — 69. L. 1, Tit. 17, infr. h. t. — 70. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 71. L. 4, supr. h. t. — 72. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 73. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 74. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 75. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 76. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 77. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 78. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 79. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 80. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 81. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 82. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 83. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 84. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 85. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 86. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 87. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 88. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 89. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 90. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 91. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 92. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 93. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 94. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 95. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 96. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 97. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 98. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 99. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 100. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 101. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 102. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 103. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 104. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 105. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 106. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 107. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 108. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 109. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 110. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 111. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 112. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 113. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 114. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 115. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 116. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 117. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 118. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 119. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 120. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 121. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 122. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 123. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 124. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 125. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 126. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 127. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 128. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 129. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 130. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 131. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 132. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 133. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 134. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 135. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 136. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 137. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 138. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 139. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 140. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 141. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 142. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 143. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 144. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 145. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 146. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 147. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 148. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 149. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 150. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 151. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 152. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 153. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 154. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 155. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 156. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 157. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 158. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 159. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 160. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 161. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 162. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 163. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 164. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 165. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 166. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 167. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 168. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 169. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 170. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 171. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 172. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 173. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 174. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 175. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 176. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 177. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 178. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 179. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 180. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 181. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 182. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 183. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 184. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 185. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 186. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 187. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 188. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 189. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 190. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 191. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 192. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 193. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 194. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 195. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 196. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 197. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 198. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 199. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 200. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 201. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 202. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 203. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 204. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 205. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 206. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 207. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 208. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 209. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 210. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 211. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 212. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 213. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 214. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3, 2 4, supr. de usur. — 215. L. 1, 2 1, 2 2, 2 3,